

Олександр ПЕТРЕНКО

**ДО ПИТАННЯ ПРО ЧАС І МІСЦЕ НАРОДЖЕННЯ
ВОЛОДИМИРА АНТОНОВИЧА**

Питання про точну дату і місце народження Володимира Боніфатійовича Антоновича досі залишається суперечливим. Щодо цього існують дві версії, про які детально розповів В. Ульяновський у передмові до вибраних творів В. Б. Антоновича, які в 1995 р. були перевидані видавництвом “Либідь” у серії “Пам’ятки історичної думки України”. За однією з них, В. Б. Антонович народився 1830 р. у м. Чорнобилі й був охрещений уніатським священником, а після переїзду родини до Махнівки (повітове місто Київської губернії, з 1846 р. – містечко у складі Бердичівського повіту тієї ж губернії, у 1935 р. перейменоване на Комсомольське, тепер село Козятинського району Вінницької області) місцевий ксьондз не захотів визнавати уніатського хрещення і хлопчика охрестили вдруге, уже католицьким обрядом, причому записано й нову дату народження – 6 (18) січня 1834 р. За іншою версією, яка фігурує в більшості біографічних довідників, 6 (18) січня 1834 р. є справжньою датою народження видатного українського історика. Сам він, згадуючи про своє народження, неодноразово посилався на неї.

Спроби достеменно з’ясувати дату і місце народження В. Б. Антоновича робилися неодноразово. Зокрема, у Вінницькому та Житомирському обласних архівах проводилися пошуки метричних книг Махнівського костелу за відповідні роки. За логікою, до Вінницького архіву мали б потрапити храмові примірники метричних книг, які зберігалися до революції безпосередньо в Махнівському костелі, а до Житомирського – їхні копії, які обов’язково надсилалися спочатку в Могильовську, а пізніше в Луцько-Житомирську римо-католицьку духовну консисторію. Метричних книг досі не виявлено.

Попри відсутність метричних книг, автору цих рядків вдалося знайти копію метрики народження В. Б. Антоновича, ведучи пошуки в іншому напрямі. Зокрема, у Державному архіві Вінницької області зберігаються фонди Махнівського земського (1800–1833) та Махнівського повітового (1834–1848) судів, у яких відклалися виключно актові нотаріальні книги (так звані “записові”, а з 1825 р. – “явочні” й “вічисті”). Специфікою вказаних книг є те, що в них уписували представлені зацікавленими особами різноманітні документи для їх нотаріального засвідчення. Книги велися відповідно до Литовського статуту та коронного законодавства, які на Правобережній Україні діяли до 1840 р. За характером вони дуже близькі до актових книг гродських та земських судів XVIII ст. Так от, в явочній книзі

Махнівського повітового суду за 1837 р. під № 41 записано копію метрики народження В. Б. Антоновича, яка публікується нижче. Одразу після неї під № 42 записано копію метрики хрещення Станіслава-Костянтина-Леопольда, сина Каєтана Іполитовича Горського (Гурського), махнівського земського писаря, дядька В. Б. Антоновича по матері, який народився 12 квітня (за старим стилем) 1830 р. у селі Глухівцях махнівської парафії.

Копії метричних записів становлять значний відсоток змісту актових нотаріальних книг земських та повітових судів. Попервах це було пов'язано з необхідністю доведення свого шляхетства дрібною шляхтою після приєднання краю до Росії задля внесення прізвища у дворянську родовідну книгу. Оскільки переважна частина шляхти інших документів на підтвердження свого шляхетного походження, як метричних записів із зазначенням станової приналежності, не мала, то копії таких документів на прохання шляхтичів видавалися священниками їм на руки, а вони представляли їх до запису в актові книги земських судів за місцем свого проживання, як того вимагав Литовський статут, та задля зручності й убезпечення від можливої втрати. Після повстання 1830–1831 рр. та розпочатого російською владою процесу декласації дрібної шляхти потреба в документальному підтвердженні своєї станової приналежності постала для неї як ніколи гостро. Тому кількість засвідчених в актових книгах документів на підтвердження шляхетства, зокрема й метрик, у цей період знову значно зросла. У цьому контексті немає нічого дивного в тому, що до актової книги потрапила копія метрики народження В. Б. Антоновича. Немає підстав сумніватися в автентичності інформації, яка містилася в копії, адже мотивів для фальшування документа не було ніяких, тим більше, що в умовах репресій царизму щодо католицької церкви і поляків це було надто ризиковано як для ксьондза, так і для батьків дитини. Привертає увагу той факт, що одним із хрещених Володимира був Оттон Бурчак-Абрамович, представник панської родини, якій належала значна частина земель і селян Махнівського повіту, а також за його межами. Гадаю, що публікований нижче документ остаточно спростовує “чорнобильську” версію народження В. Б. Антоновича.

№ 41 Заявленіє метрики о крещеніи Владимира Антоновича, Могилѣвской консисторіей посвидетельствованной.

Тысяча восемьсот тридцать четвертаго года месяца генваря двенадцатого дня.

Кіевской губерніи в Махновском уездном суде в присутствіи заседателей Загробскаго и Лясковскаго сія метрика крещенія Владимира Станислава Іосифа трех именная Бонифатіева сына Антоновича из книг Махновскаго римско-католическаго приходскаго костела на пятидесятикопеечной бумаге выданная и Могилевскою консисторією за приложеніем однорублевой бумаги посвидетельствованная явлена и сходно резолюціи в акты записана в словах:

W Państwie Jego Imperatorskiey Mości Mikołaja Pierwszego Cesarza i Samowładcy Wszech Rossyi Pana nasze

В Государстве Его Императорскаго Величества Николая I Императора и Самодержца Всея Россіи Государя

go Najmiłosciwszego roku Pańskiego tysiąc ośmset trzydziestego czwartego miesiąca stycznia siedmego dnia w Machnowieckim rzymsko-katolickim parafialnym kościele ochrzczono z wody i olejow SS. niemowle imion trzech Włodzimierz Stanisław i Jozef przez WJX. Felixa Lachowskiego dziekana i proboszcza machnowieckiego WW. urodzonych Bonifacego Henryka po Janie i Moniki po Hipolicie z Górskich [пропущено Antonowiczów. – *O. II.*] szlubnych mał., roku i miesiąca tych że dnia szóstego przed wieczorem narodzony w Machnowce. Trzymali do chrztu W. Władysław Kuryłowicz z W. Ludwiką, W. Jana Kazimirskiego małżonką, assistowali W. Otton Burczak Abramowicz z W. Ewelina Antonowiczową panną. Jakowy ekstrakt z xiąg metryk chrztow parafialnego rzymsko-katolickiego Machnowieckiego kościoła co do słów wydaiać przy wycisnieniu pieczęci koscielney podpisem własney ręki ztwierdzam datt. w Machnowce tysiąc ośmset trzydziestego piątego roku miesiąca czerwca czternastego dnia. Wikary Machnowieckiego kościoła X. Karol Lipinski (L. S.)

нашого Всемилоствейшаго лета Господня тысяча восемьсот тридцать четвертаго месяца генваря седмаго дня в Махновском римско-католическом приходском костеле окрещено и миром помазано отроча трех имен Владимир Станислав Юсиф чрез махновскаго настоятеля декана ксендза Феликса Ляховскаго благородных ГГ. Бонифатія Генриха по Иване Монике по Иполите из Горских Антоновичей, законных супругов сын, года и месяца тех же шестаго числа пред вечером родившійся в Махновке, воспріемниками были помещик Владислав Куриловичъ с Г. Людвикою помещика Ивана Казимирскаго супругою, ассыстентами Оттон Бурчак Абрамович с девицею Эвелиною Антоновичевою. Которую выпись из метрических книг Махновскаго римско-католическаго приходскаго костела от слова до слова выдаю при приложеніи костельной печати собственноручным подписом утверждаю. Дано в г. Махновке тысяча восемьсот тридцать пятаго года, месяца Іюня четырнадцатого дня.

Викарій Махновскаго костела ксендз Карл Липинскій [м. п.]

Перевел канцелярист Степніовскій. По указу Его Императорскаго Величества Могилевская римско-католическая духовная консисторія, сличив сію выпись с метрическими экстрактами Махновскаго костела и найдя метрику о крещеніи трех именнаго Владимира Станислава Юсифа Бонифація сына Антоновича и найдя сходною, в том своими подписом и печатью удостоверяеть. В Могилеве Белоруском августа тридцать перваго дня тысяча восемьсот тридцать пятаго года. Ассессор каноник *Антоній Нагевичь*. Секретарь *Климонтвичь* [м. п.]. Губернскій секретарь *К. Уласевичь*. Слово до слова в книгу вписано.

Держархів Вінницької області, ф. 864, оп. 1, спр. 4, арк. 42 зв. – 43 зв. Копія з копії.

Petrenko O.

On Date and Place of Birth of Volodymyr Antonovych

On the basis of the documents of the State Archives of Vinnytsia Oblast the author clarifies the date and place of birth of Volodymyr Antonovych, an outstanding Ukrainian historian.